

FamiljeForum
Hemsida: www.familjeforum.com
e-post: nakkve.ballidin@familjeforum.com

OH:
www.familjeforum.com

© Copyright 2010 FamiljeForum

Annorlunda kognitiv grunddisposition

Dopamin – minskad aktivitet av dopaminproduktion
Hjärnan svarar med att öppna alla kanaler – leder till impulsivitet och/eller hyperaktivitet (ADHD med hyperaktivitet)

Serotonin – minskad aktivitet av serotoninproduktion leder till fördröjning i processer, låg aktivitetsgrad (ADHD med uppmärksamhetssvårigheter, ADD)

Aspergers syndrom – spegelneuroner – hur information skickas vidare - synapser

© Copyright 2010 FamiljeForum

Orsaker – risk och skyddsfaktorer

Ärftlighet
Prematura och lågviktiga nyfödda
Komplicerad förlossning
Virusinfektioner under graviditet
Missbruk under graviditet
Hypoteser om kostfaktorerers betydelse
Psykosociala riskfaktorer

© Copyright 2010 FamiljeForum

Annorlunda kognitiv grunddisposition

Annorlunda grunddisposition/sätt att sortera, filtrera och bearbeta intryck - svårigheter tar sig olika praktiska uttryck – ger olika diagnoser

© Copyright 2010 FamiljeForum

Funktionsnedsättning och Funktionshinder

Funktionsnedsättning innebär att man i större eller mindre grad saknar förmåga att utföra något på ett sätt som anses normalt.

Funktionshinder är följden av funktionsnedsättningen i förhållande till omgivning/miljön. Hur funktionshindrande en nedsättning blir beror alltså inte bara på personen utan också på vilka krav omgivning/miljö ställer på en persons funktionsförmåga, samt vilka förutsättningar för anpassningar som finns .

© Copyright 2010 FamiljeForum

Behövs diagnoser?

Förhoppningsvis inte...men förmodligen.
Diagnos skall inte behövas för att få stöd.
Diagnos kan behövas för att ytterligare kunna förstå svårigheter och specificera insatser

1. Allmän kunskap/beredskap att möta personer med annorlunda sätt att tolka, processa och bearbeta
2. För de som detta inte räcker för: diagnoser som öppnar dörrar för mer stöd

© Copyright 2010 FamiljeForum

Anpassa interventioner

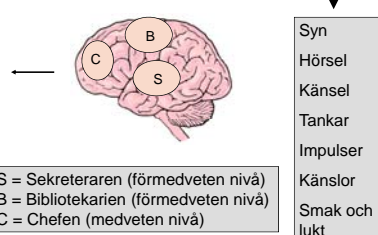
Socialstyrelsen har bland annat gått ut med riktlinjer för behandling där en av punkterna är:

Interventionen bör genomföras så att den anpassas till ungdomens kognitiva förutsättningar att lära. Det innebär att ungdomens individuella egenskaper bestämmer vilken metod som ska användas (Andrew et al., 1990; Gendreau, 1996)

© Copyright 2010 Familjeforum

Hjärnans sätt att hantera informationsflödet

Förenklad skiss!

Luria/Edby/Hedevåg

© Copyright 2010 Familjeforum

ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder

Tre undergrupper

ADHD med primärt uppmärksamhetssvårigheter (hypoaktivitet)

ADHD med primärt impulsivitet - hyperaktivitet

ADHD av kombinerad typ – både uppmärksamhet och impulsivitet - hyperaktivitet

© Copyright 2010 Familjeforum

Neuropsykiatriska diagnoser

Uppmärksamhets- impulsivsvårigheter:

ADHD

ADD

DAMP

Autismspektrumtillstånd

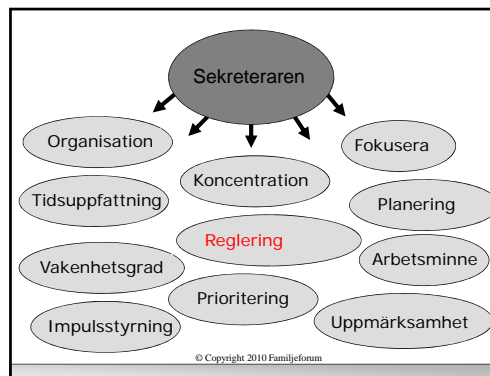
Autism, Aspergers syndrom

Ticstillstånd:

Tourettes syndrom

= osynliga funktionshinder!

© Copyright 2010 Familjeforum

Uppmärksamhetssvårigheter

Svårigheter att reglera vakenhets grad

Konsekvenser:

Inte verkar höra vad andra säger – filtrera

Svårt att uppfatta instruktioner

Avslutar inte det som påbörjats

Oorganiserad, slarvig, tröttnar fort

Tappar tråden i sammanhang

© Copyright 2010 Familjeforum

familje forum **Arbetsminne och skolprestation**

Arbetsminne och uppmärksamhetssvårigheter är oerhört sammankopplade

Arbetsminne helt centralt för inlärningsförmågor i skolan.

Genom kontroll – screening av arbetsminnesförmågor kunna förutse skolfunktioner och prestation i skola

Arbetsminnesträning ger stora effekter för:
 Minskad svårighet med uppmärksamhet
 Förbättrade skolprestationer
 Förbättrade resultat på IQ tester
 Stor spridningseffekt

© Copyright 2009 Familjeforum

familje forum **ADHD**
Missbruk - Kriminalitet

Risken att utveckla missbruk är förhöjd hos personer med ADHD. Särskilt vid ADHD problematik i kombination med uppförandestörning/antisocial personlighets störning

Ca 20 % vid ADHD

Ca 50 % vid ADHD i komb. med uppförandestörning

Behövs mer studier kring kriminalitet. Det som finns antyder liknande bild

(Källa: ADHD hos barn och vuxna; Läkartidning Nr 15 2002; Lena Nylander; Läkartidning 1998; Modig)

© Copyright 2010 Familjeforum

Vid autism och Aspergers syndrom finns svårigheterna inom Wings triad:

➤Konsekvenser i olika miljöer?
 ➤Hur yttrar sig svårigheterna?

© Copyright 2010 Familjeforum

familje forum **Impulsivitet - hyperaktivitet**

Reagerar på smått och stort
 Utan reflektion och eftertanke
 Nuget och det mest påtagliga för stunden tar överhand
 Kortsiktiga vinster större än långsiktiga fördelar

© Copyright 2010 Familjeforum

© Copyright 2010 Familjeforum

Konsekvenser av bristande föreställningsförmåga?

Konkret (visuell) föreställningsförmåga:
 (objekt, situationer, beteende, konkreta och fysiska tillstånd)

Abstrakt föreställningsförmåga:
 (koncept, känslor, tankar, abstrakta och mentala tillstånd)

Peter Vermeulen

© Copyright 2010 Familjeforum

familje forum **ff** Begränsad abstrakt föreställningsförmåga

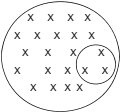
Abstrakt föreställningsförmåga ger oss möjligheten att se bakom den givna informationen:
 Detta ger oss möjlighet att fylla i tomrum och se möjligheter – flexibilitet

Abstrakt föreställningsförmåga är förmågan att fylla i tomrum och att kunna se möjligheter i det som inte är tydligt

© Copyright 2010 Familjeforum

familje forum **ff** Central samordning

En förmåga att slå ihop detaljer till en helhet och tolka och agera utifrån helheten

Många med npf ser några detaljer och gör dem till en helhet

© Copyright 2010 Familjeforum

familje forum **ff** Varför jag känner när du känner....

Kognitiv empati –

- Läsa av signaler hos andra
- Föreställa vad andra behöver/vill bli bemötta med i visst känsloläge

Affektiv empati –

- Förmåga att känna med andra

© Copyright 2010 Familjeforum

familje forum **ff** Begränsad föreställningsförmåga

- Leder till svårigheter med exekutiva funktioner – planera och organisera (se möjligheter), reservplanering (flexibilitet)
- Leder till svårigheter med central samordning – att se helheter och inte specifika konkreta detaljer

”kontextuell synsättning”

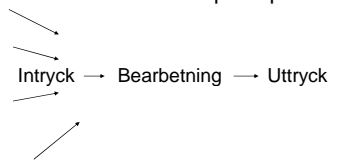
© Copyright 2010 Familjeforum

familje forum **ff** Socialt samspel och kommunikation

- Svårt att ”känna in” den sociala melodin:
Risk att upplevas som otaktiska och ur rytm
- Skickliga på att bemästra ord – svårigheter med kommunikation:
Risk att den kommunikativa förmågan överskattas
- Missförstår och missförstås i kommunikation
Risk att uppfattas som uppfostrade – arroganta
- Kan fastna i detaljer – några ord av kommunikation
Risk att ”missa” poängen med ett budskap

© Copyright 2010 Familjeforum

familje forum **ff** Annorlunda perception

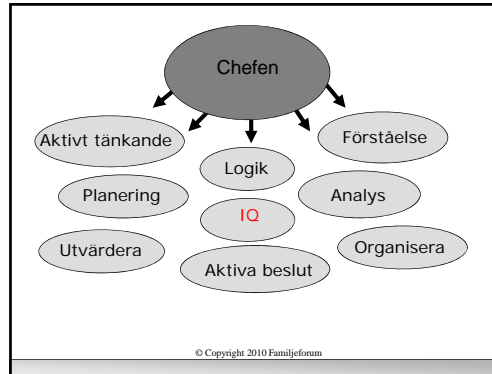
Intryck → Bearbetning → Uttryck

© Copyright 2010 Familjeforum

familje forum **ff** Annorlunda perception

- Hörsel
- Syn
- Smak
- Lukt
- Känsl
- Muskelsinnet
- Samordning av sinnesintryck

© Copyright 2010 Familjeforum

familje forum **ff** Vilka föreställningar präglar vad vi ser för svårigheter?

ADHD? ADHD!?

Aspergers syndrom!?

Aspergers syndrom?

© Copyright 2009 Familjeforum

familje forum **ff** Andra symtom, svårigheter

- Ojämn begåvning
- Motoriska svårigheter
- Sömnproblem
- Tvångsmässighet/ritualer

© Copyright 2010 Familjeforum

Slutsatser:

1. Chefen fattar aldrig bättre beslut än underlaget som kommer från "Sekreteraren" och "Bibliotekarien".
2. Det går åt mycket energi när chefen måste kompensera för bristande sekreter- och bibliotekariefunktioner. Detta ger en större risk för en stressad och utbränd chef.
3. Chefen vill lyckas och undviker helst arenor där man riskerar att misslyckas.

familje forum **ff** Flickor med ADHD

Två huvudgrupper:

1. Hyperaktiva flickor – högljudda, fysiskt aktiva, risktagare, beskrivs som "svåra", vinner framgång i sociala livet (fysiska aktiviteter)
2. Passiva flickor – Nervösa, ängsliga, överreagerar känslomässigt, lätta att få ur balans, desorienterade och glömska, passiva

Flickor med ADHD

Mer uppmärksamhets problem
 Mer svårigheter i kamratrelationer
 Blir överdrivet verbala
 Större emotionell retbarhet
 Mer internaliserande symtom –
 ångest, depression
 Ökning av ADHD symtom i tonåren

Flickor med Aspergers syndrom

- Inte lika tydliga i sina drag – ofta många likheter med ADHD och hypoaktivitet
- Ofta mer socialt intresserade och Orienterade
- Specialintresse – inte lika "avvikande" – annorlunda

Det handlar om bristande kognitiva färdigheter och bristande kompasser att orientera bland sina kognitiva kartor:
 Inlärningssvårighet!

Ross Greene - Treating Explosive kids

© Copyright 2010 Familjeforum

ADHD sammanfattning

ADHD primärt uppmärksamhetsproblem	ADHD primärt impulsivitet
Uppmärksamhetsproblem	Impulsivitet
Inåtvända problem	Utagerande, trotsproblem
Inlärningssvårigheter	Anpassningsproblem
Social isolering	Aktiva i kamratkontakter
Arbetsminne	Exekutiva funktioner
automatisering	Impulsproblematik

© Copyright 2010 Familjeforum

Samma sak med andra ord...

Brister eller begränsningar gällande betydelsefulla kognitiva färdigheter – som inkluderar komponenter som flexibilitet, frustrationstolerans, problemlösning - eller stora svårigheter med att använda dessa färdigheter när det behövs.

Ross Greene - Treating Explosive kids

© Copyright 2010 Familjeforum

Perspektivskifte

Från:
 Han/hon kan om han/hon vill

Till:
 Han/hon vill om han/hon kan

© Copyright 2009 Familjeforum

Styrkor och svårigheter tar sig olika uttryck...på många olika sätt...

- Styrkor och svårigheter tar sig olika uttryck för olika personer
- Styrkor och svårigheter tar sig olika uttryck i olika miljöer
- Styrkor och svårigheter tar sig olika uttryck i olika situationer/aktiviteter i samma miljö
- Styrkor och svårigheter varierar över tid

© Copyright 2010 Familjeforum

The Collaborative problem solving approach

Ingredienser:

1. Svara på frågan vad som orsakar det utmanande beteendet genom att identifiera:
 Vilka situationer leder till utmanande beteende?
 Vilken/vilka färdighet/er saknar barnet i denna situation?
 Vilka förväntningar på användande av bristande färdigheter finns i denna situation?
2. Prioritera några problemskapande situationer
3. Anpassa krav och förväntningar utifrån bristande färdigheter och fokusera på någon färdighet i situation
4. Planer för att bemöta denna obesvarad förväntning – Plan A - B – C – och veta vad respektive plan uppnår
5. Framgångsrikt genomföra plan B

© Copyright 2009 Familjeforum

Ur artikel: Vad är Collaborative Problem Solving Approach?

Kognitiva färdigheter

- ___ Kronisk irritabilitet och/eller oro som på ett betydande sätt hindrar förmågan till problemlösning
- ___ Svårighet att se nyanser – konkret, bokstavigt svart-vitt tänkande
- ___ Svårighet att avvika från regler, rutiner och ursprungliga planer
- ___ Svårighet att hantera oförutsägbart, tvetydlighet, osäkerhet och nya saker
- ___ Svårighet att byta från en ursprunglig tanke eller lösning till en annan
- ___ Svårighet att anpassa sig till ändrade planer eller nya regler
- ___ Svårighet att se de tecken i en situation som tyder på att en handlingsplan behöver ändras
- ___ Oflexibla, felaktiga tolkningar eller förutfattade meningar (säger till exempel: alla är ute efter mig, ingen tycker om mig, du skyller alltid på mig, det är inte rättvist, jag är dum o.s.v.)

© Copyright 2009 Familjeforum

Ur artikel: Vad är Collaborative Problem Solving Approach?

Några kartläggningsmaterial

The Collaborative Problem Solving – Ross Greene
(www.ccps.info och www.pedagogisktperspektiv.se)

Individuell Profil – Familjeforum
(nakkve.ballidin@familjeforum.com)

Vardagsstöd – Anna Sjölund
(www.pedagogisktperspektiv.se)

K 3 - Kunskap – Kartläggning – Kvalité
Ett material att kartlägga ur ett lärandeperspektiv
(kenth.hedevag@telia.com)

© Copyright 2009 Familjeforum

Kognitiva färdigheter

- ___ Svårighet att hantera övergångar, att byta tankebanor eller uppgift till en annan (byta kognitiv tankegång)
- ___ Svårighet att göra saker i en logisk sekvens eller bestämd ordning
- ___ Svårighet att vara uthållig i krävande eller tråkiga uppgifter
- ___ Bristande känsla för tid
- ___ Svårighet att tänka på flera saker eller idéer samtidigt
- ___ Svårighet att vara fokuserad i målinriktad problemlösning
- ___ Svårighet att föreställa sig tänkbare resultat eller konsekvenser av sina handlingar (impulsivitet)
- ___ Svårighet att föreställa sig flera olika lösningar på ett problem
- ___ Svårighet att uttrycka problem, behov eller tankar i ord
- ___ Svårighet att förstå det som sägs
- ___ Svårighet att tänka klart och inte styras av känslor i samband med frustration (emotionell reglering)

© Copyright 2009 Familjeforum

Ur artikel: Vad är Collaborative Problem Solving Approach?

Kognitiva färdigheter

- ___ Svårighet att uppmärksamma eller tolka sociala signaler på ett adekvat sätt – svårt att uppfatta sociala nyanser
- ___ Svårighet att påbörja samtal, ta sig in i grupper, få kontakt med människor eller har andra grundläggande svårigheter
- ___ Svårighet att söka uppmärksamhet på lämpligt sätt
- ___ Svårighet att vara medveten om hur det egna beteendet påverkar andra människor
- ___ Svårighet att sätt sätta sig in i och förstå andras perspektiv eller sätt att se på saker
- ___ Svårighet att vara medveten om vilka intryck andra får av honom/henne eller hur han/hon uppfattas av andra

© Copyright 2009 Familjeforum

Ur artikel: Vad är Collaborative Problem Solving Approach?

 Olösta problem

Hemma

- ___ Vakna och gå upp ur sängen på morgonen
- ___ Genomföra morgonrutiner, göra sig klar för skola/sysselsättning
- ___ Sensorisk överkänslighet
- ___ Påbörja och avsluta läxor eller en viss skoluppgift
- ___ Matsituationen (mängd, val, tid, samspel)
- ___ Tid som tillbringas framför TV, video, dator
- ___ Att gå ifrån/avsluta aktiviteter vid TV, video, dator
- ___ Göra sig i ordning på kvällen, gå och lägga sig
- ___ Samspel med syskon
- ___ Städa rum, hjälpa till med syslor

Övrigt:

Gradera skala 1 – 5:
1- leder inte till stora negativa konsekvenser
5 – leder till MKT stora negativa konsekvenser

Ur artikel: Vad är Collaborative Problem Solving Approach? och praktisk användning

© Copyright 2009 Familjeforum

 Vardagsstöd

Ett arbetsmaterial för att tillsammans med person kartlägga styrkor och svårigheter i vardagen och kartlägga individuellt lämpliga strategier och hjälpmedel.

För mer information :
www.pedagogisktperspektiv.se

Vardagsstöd omfattar många områden...

- Möjlighet att göra "må bra saker" och förebygga stress
- Sömn
- Matinköp, ätande och matlagning
- Använda kommunikations hjälpmedel och kommunicera
- Relationer till anhöriga, vänner, grannar etc.
- Städning, tvätt och klädvård
- Kläder efter väder
- Kroppsvård och hygien
- Tidsplanering
- Resor
- Arbete
- Fritid
- Ekonomi
- Läkarsbesök kontakter med myndigheter etc.

 Olösta problem

Skola

- ___ Skifta från en specifik uppgift till en annan (vad? _____)
- ___ Påbörja/genomföra uppgifter (vad? _____)
- ___ Samspel med en viss klasskamrat/lärare (Vem? _____)
- ___ Beteende i korridor, matkö, raster (Vad? Var? _____)
- ___ Prata när det ok att prata, vänta på sin tur att prata (Vad? Var? _____)
- ___ Specifika skoluppgifter/krav (Vad? _____)
- ___ Hantera besvikelser (Vad? Var? _____)

Övrigt:

Gradera skala 1 – 5:
1- leder inte till stora negativa konsekvenser
5 – leder till MKT stora negativa konsekvenser

Ur artikel: Vad är Collaborative Problem Solving Approach? och praktisk användning

© Copyright 2009 Familjeforum

Vardagsstöd hjälper att kartlägga....

- Vad är svårt för personen att hantera?
- Hur lär personen bäst in nya saker- inlärningsstil?
- Vilket stöd, struktur, hjälpmedel eller strategi kan bäst kompensera olika svårigheter?
- Vad gör personen stressad?
- Hur yttrar sig stressreaktioner hos personen?
- Hur mycket insikt har personen om hur hon själv och andra fungerar?
- Hur vill personen ha stödinsatsen utformad?
- Vad är viktigt att vi tänker på i vårt bemötande av personen?

Sömn

(Fyll i hur högt du skattar ditt behov av stöd i skalorna nedan
0= inget behov av stöd 1-5 visst behov av stöd 5-10= stort behov av stöd)

Att avsluta det jag håller på med så att jag kommer i säng
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att jag hinner genomföra de natrutiner som är viktiga för mig
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att jag kan prata med någon och bearbeta dagens händelser innan sänggående
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Övriga kommentarer
.....
.....
.....

Matinköp

(Evl i hur högt du skattar ditt behov av stöd i skalorna nedan
0= inget behov av stöd, 1-5 visst behov av stöd, 5-10 = stort behov av stöd)

Att göra en inköpslista

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att städa ur kylen och kasta gammal mat

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att välja bland varorna i affären

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att orientera mig i affären och hitta det jag behöver

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att bedöma hur mycket jag har råd att handla

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att betala i kassan

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att pecka matkassarna

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Npf	Standard
Aktivitet överordnad tid	Tid överordnad aktivitet
Detaljer	Helheter
Rak kommunikation	Indirekt kommunikation

© Copyright 2010 Familjeforum

Mail:
nakkve.ballidin@familjeforum.com

Kommande föreläsningar:
www.pedagogisktperspektiv.

© Copyright 2010 Familjeforum

Liknelsen att npf är en annan kultur och att det uppstår kulturkrockar i mötet med den "standard" kulturen.

Poängen med kulturliknelsen är bland annat är att belysa att det inte finns en rätt och en fel kultur. De är olika. En kulturs normer kan vara dominerande men det innebär inte att den andra kulturen skall överge sina. Ansträngningar krävs från båda håll.

© Copyright 2010 Familjeforum

Konsekvenser för möte och insatser

- Andra sätt att mötas på
- Andra sätt att ställa frågor
- Mer tid i möten - insatser

© Copyright 2010 Familjeforum

Lite litteraturtips....

- Om Aspergers syndrom – Tony Attwood (Natur och Kultur)
- Om ADHD – Tore Duvner (Liber)
- Flickor m ADHD – Quinn (Studentlitteratur)
- ADHD hos barn och vuxna – Socialstyrelsen
- Barn med koncentrationssvårigheter – Björn Kadesjö (Liber)
- Råd till föräldrar – ADHD – Agneta Hellström (Lilly)
- Så funkar det! ADHD – Hellström/Carlsson-Kendall (Lilly)
- Att undervisa barn med ADHD – Agneta Hellström (Lilly)
- Lekfulla metoder – allvarligt funktionshinder – Erik Wirkberg

Litteratur: www.pedagogisktperspektiv.se

© Copyright 2010 Familjeforum

Lite mer litteraturtips....

- Den översvämmade hjärnan – Torkel Klingberg (Natur och Kultur)
- Strider i Hjärnaldern – Vanna Beckman (Pavus förlag)
- Explosiva Barn – Ross Greene (Cura)
- Treating Explosive Kids – Ross Greene
- En väg till fängelset – Vanna Beckman (Cura)
- Från brott till genombrott – Martin Lardén
- Motiverande samtal – Rollnick o Miller
- Är jag normal, mamma? Att se, förstå och möta en flicka med ADD, Malene Larssen
- Varför jag känner som du känner – Joachim Bauer (Natur och Kultur)
- Nycklarna på bordet – Susanne Beijerot (Cura)
- Vild källa – Vanna Beckman (Cura)
- Sociala berättelser och Seriesamtal (Riksföreningen Autism – www.autism.se)
- Vardagsstöd – Anna Sjölund (Pedagogiskt Perspektiv – www.pedagogiskperspektiv.se)
- Boendestödboken – Red Susanne Beijerot (Riksföreningen Autism – www.autism.se)
- Filmer: Asperger syndrom – inifrån - www.autism.se
Att organisera vardagen – om ADHD - www.autism.se
Efter diagnos – Om ADHD - www.autism.se

Litteratur: www.pedagogiskperspektiv.se

© Copyright 2010 Familjeforum

Några intressanta länkar...

The Collaborative problem solving approach –
Ross Greene - www.thinkkids.org
Repulse – www.dobrin-art.se
Cogmed – www.cogmed.com
Incredible Years - www.incredibleyears.com och www.folkhalsa.com
Kat Kitt - www.cat-kit.com och www.cortexutbildning.se

© Copyright 2010 Familjeforum